

Stanislava Popov

Centar za istraživanje, edukaciju i razvoj INOVA, Novi Sad

Danijela Radović

Pedagoški zavod Vojvodine, Novi Sad

STAVOVI RODITELJA U VOJVODINI O UČENJU STRANIH JEZIKA I JEZIKA IZ NEPOSREDNOG OKRUŽENJA

Sažetak: Cilj ovog istraživanja je ispitivanje stavova roditelja učenika osnovnih škola prema učenju stranih jezika i jezika iz neposrednog okruženja, kao i važnosti određenih jezika za obrazovanje njihove dece. Takođe su se ispitivala uverenja roditelja o redosledu i ukupnom broju stranih jezika koje bi njihova deca trebalo da znaju. Osim sadržaja samih stavova, zanimala nas je i povezanost ovih stavova sa njihovim osobinama ličnosti. Ovde ćemo prikazati deo istraživanja na uzorku od 208 ispitanika, pripadnika srpske, mađarske, slovačke, rusinske i hrvatske nacionalne zajednice u Vojvodini. Istraživanje je sprovedeno u osnovnim školama, u mestima gde su ove nacionalne zajednice naročito zastupljene. Korišćeni merni instrumenti su: *Adaptirani upitnik jezičke orijentacije* (Dornyei & Clement 2001), upitnik za procenu ličnosti *Velikih pet plus dva* (Čolović, Smederevac & Mitrović 2014) i *Upitnik za procenu orijentacije prema jezicima iz neposrednog okruženja* (Popov & Radović 2015). Rezultati ukazuju na to da se engleski jezik procenjuje kao najznačajniji strani jezik za obrazovanje dece. Roditelji iskazuju najizraženiji pozitivni afektivni odnos prema engleskom jeziku i takođe imaju najviše ličnog iskustva sa ovim jezikom. Kao osobina ličnosti roditelja koja predviđa da će se veći broj stranih jezika smatrati značajnim za obrazovanje dece i njihove karijere jeste *Otvorenost za iskustva*. Od jezika iz neposrednog okruženja najvažnijim se smatra maternji jezik i srpski jezik, a najviše se koristi maternji jezik. Ostali jezici iz neposrednog okruženja se u manjoj meri procenjuju kao važni, a još manje se smatraju korišćenim.

Ključne reči: stavovi roditelja, strani jezik, jezici iz neposrednog okruženja

Uvod

O stavovima i njihovom značaju za učenje nematernjeg jezika

Ukoliko želimo da razumemo šta je to što ljude motiviše da se ponašaju na određen način, proučavanje njihovih stavova je prvi korak u tom pravcu. Oni usmeravaju naše akcije i reakcije u odnosu na ono što je objekat stava. Njihovim stvaranjem i menjanjem dolazi do razvoja ličnosti, a veza između stavova i ponašanja je dvosmerna: oni utiču na

naše mentalne funkcije (kao što su opažanje, mišljenje, pamćenje) i emocionalne reakcije, kao i na motivaciju, a samim tim i na ponašanje. Iako postoje određeni zagovornici ideje da su stavovi delimično povezani sa genetskim nasleđivanjem (Aronson, Wilson & Akert 2005), tako što su u vezi sa temperamentom i osobinama ličnosti, činjenica je da socijalna iskustva igraju veoma važnu ulogu u njihovom formiranju. Stavovi se formiraju u toku socijalizacije, kroz socijalno učenje i pod uticajem različitih agenasa socijalizacije, od kojih su porodica i škola među najvažnijim. Značajan uticaj na formiranje stavova ima grupa, a svako od nas pripada različitim grupama koje se menjaju tokom života. Svaka grupa ima sopstveni sistem vrednosti, svoje stavove i uverenja koja prenosi na svoje članove, odnosno sa kojima se članovi identifikuju. Iako su stavovi relativno trajni, oni se mogu menjati, a na njihovu promenu utiču isti faktori kao i oni koji dovode do formiranja stavova (Rot 1994). Kada je rezultat procesa socijalizacije sličnost u stavovima, vrednostima, normama i/ili ponašanju između roditelja i njihove dece, govorimo o intergeneracijskoj transmisiji (Heckler et al. 1989; Moore et al. 2002 prema Grønhøj & Thøgersen 2009). Proces socijalizacije se odvija putem socijalnog učenja. Postoji više oblika socijalnog učenja od kojih su najvažniji: učenje uslovljavanjem, učenje po modelu i učenje uviđanjem (Rot 1994). U okviru svake od ovih vrsta moguće je razlikovati više oblika učenja. Većina stavova se tako mogu formirati putem instrumentalnog uslovljavanja, klasičnog uslovljavanja i učenja po modelu. Ove tri vrste učenja naročito su prisutne u odnosima između roditelja i dece, te zato na njih obraćamo naročitu pažnju. Ljudi kroz život bivaju nagrađivani (pohvalama, potvrdama) za izražavanje nekih stavova i bivaju kažnjavani za izražavanje nekih drugih. Nagrađivani stavovi imaju tendenciju da postanu sve jači, dok kažnjavani stavovi postaju slabiji. Ovako formirani stavovi nastali su putem instrumentalnog uslovljavanja. O klasičnom uslovljavanju govorimo kada je neutralni stimulus dosledno praćen stimulusom koji proizvodi emocionalnu reakciju sve dok i sam neutralni stimulus ne počne da izaziva emociju (Brigham 1991). Pretpostavimo da je dete kontinuirano izloženo izjavama roditelja u kojima je znanje jezika opisano kao lepo, korisno i važno. Na kraju će pozitivne emocije koje su povezane sa opisima lepo, korisno, važno biti povezane sa pojmom tog jezika i izgraditi osnovu pozitivnog stava prema jeziku. Deca mnoge stavove uče i putem učenja po modelu. U tradicionalnim kulturama ovaj oblik socijalnog učenja predstavlja jedan od glavnih načina socijalizacije. Deca posmatraju kako ljudi oko njih procenjuju ljude i situacije i formiraju sopstvene stavove preko njih. Dete aktivno imitira stavove i ponašanje roditelja, iako roditelji često nisu imali nameru da ih tome nauče (Bandura 1962, prema Ivić & Havelka 1990). U stvari, učenje posmatranjem ponašanja roditelja, koji služe kao model, može biti toliko snažno da često poništi učinke direktnog podučavanja. Dete će naučiti više o važnim vrednostima, posmatrajući konzistentan primer roditelja nego ako je izloženo samo verbalnom podučavanju. Učenje po modelu može biti na principu imitacije ili identifikacije, što su različiti procesi. Imitacija je voljan, nameran čin svesnog podražavanja nekog vidljivog, konkretnog uzora, koji podrazumeva trajnu unutrašnju promenu osobe koja imitira. Identifikacija je međutim, proces nesvesnog i nevoljnog poistovećivanja sa uzorom, koje podrazumeva unošenje u sebe njegovih osobina (vrednosti, načela, uverenja, stavova), odnosno duboku i trajnu psihičku promenu ličnosti koja se poistovećuje. Ivić (u Ivić, Pešikan & Antić 2001) navodi uslove koji povećavaju verovatnoću usvajanja određenog modela: učestalost modela ponašanja – pre će biti usvojen model ponašanja koji je često prisutan, nego onaj koji se retko ili sporadično javlja; kulturna ukorenjenost modela ponašanja – modeli koji su u skladu sa kulturom u kojoj se javljaju pre

će biti usvojeni; socijalna podrška modela ponašanja – pre će biti usvojeno ponašanje modela koje je nagrađeno, nego ono koje je kažnjeno od strane socijalnog okruženja; procena koristi od usvajanja određenog modela ponašanja – procena onog koji uči po modelu da će imati neku dobit od usvojenog modela ponašanja povećava verovatnoću učenja; socijalni ugled onoga koji emituje model ponašanja – pre će se usvojiti model ponašanja onoga ko je moćan, ugledan i značajan u određenoj sredini; razumljivost modela ponašanja – ako neko ne razume smisao određenog modela ponašanja teško može doći do učenja po modelu; bliskost modela ponašanja onome ko ga usvaja – verovatnoću usvajanja ponašanja povećava generacijska, polna i statusna bliskost.

Poslednjih pedeset godina, u istraživanjima o motivaciji u učenju stranih i drugih jezika dominira Gardnerov socio-obrazovni model koji naglašava da su stavovi prema situaciji učenja i integrativnost ključne varijable u motivaciji za učenjem jezika. (Pourfeiz 2015). Neki ljudi uče drugi jezik u cilju integracije i identifikacije sa drugom jezičkom kulturom i zajednicom. Stavovi su takođe značajni za postignuće u učenju stranog jezika, ali je njihova uloga indirektna i posredovana motivacijom (Masgoret & Gardner 2003). Yashima (2002) predlaže konstrukt „interkulturalni stav” kao generalni stav prema internacionalnoj zajednici koji motiviše ljude da uče strane jezike. MacIntyre i saradnici (1998) navode da je dispozicija za pozitivno ili negativno reagovanje na strance izazvano stavovima o različitosti, odnosno multinacionalnosti, odnosno preferencijom socijalne distance ili harmonije među različitim etničkim grupama.

O višejezičnosti

Višejezičnost se u Zajedničkom okviru za jezike Saveta Evrope definiše kao „... kompetentnost, različitih nivoa, na nekoliko jezika i iskustvo sa nekoliko kultura ...“ (Common European Framework of Reference for Languages 2002:168), dok se u *White Paper on Education and Training* iz 1995. godine, preporučuje građanima Evrope, koji žele da doprinesu sopstvenom boljitku i prosperitetu čitave zajednice, da neguju svoje sposobnosti komunikacije ne samo na maternjem jeziku nego i na najmanje dva jezika koji se govore u neposrednom okruženju. Višejezičnost podrazumeva i pozitivan stav i toleranciju prema ljudima koji govore više od jednog, maternjeg jezika, bez obzira na njegovu rasprostranjenost u svetu i/ili zastupljenost u poslovnim korespondencijama, kao i prihvatanje ovog fenomena kao preduslova za opšte blagostanje, a ne kao prepreku koja ga sputava. Osim toga pozitivan stav prema višejezičnosti podrazumeva i svest o važnosti jezika u socijalno-psihološkom razvoju individue, kao i spremnost i otvorenost individue da učestvuje u komunikaciji prihvatajući greške i nesporazume koji su neminovni tokom produkcije govora na stranom jeziku, bilo one gramatičke prirode ili kulturološki i tradicionalno obeležene. Danas je višejezičnost predmet mnogih istraživanja ne samo lingvisti i psihologa, nego i psiholingvisti, sociolingvisti, komparativisti, kognitivisti itd. koji u svojim istraživanjima pokušavaju da poznavanje više jezika predstave kao prednost i neophodnost u sadašnjoj konstelaciji jezika u svetu.

U vojvođanskom lingvističkom kontekstu, govornici koji pripadaju jezički većinskom stanovništvu najčešće spadaju u grupu govornika koji su maternji jezik usvojili u okviru porodice, a drugi jezik, najčešće, neki tzv. veliki svetski jezik izučavaju, hronološki kasnije, kao strani u okviru obrazovnih institucija. Jezici iz neposrednog okruženja u jezički homogenim sredinama za njih ostaju nepoznati. Nasuprot njima, govornici

koji pripadaju malim jezičkim grupama, usvajaju maternji jezik u svojim porodicama i najčešće istovremeno usvajaju i većinski jezik u heterogenim jezičkim sredinama, a institucionalno učenje stranog/velikog svetskog jezika dolazi kasnije. U jezički homogenim sredinama, pripadnici male jezičke populacije, posle usvajanja maternjeg jezika institucionalno uče i jezik većinskog stanovništva i veliki/e strani/e jezik/e. Specifičan makro kontekst kada je višejezičnost u pitanju (bez obzira da li se radi o učenju jezika iz neposrednog okruženja ili stranih jezika) daje ovom istraživanju naročiti društveni značaj. Autonomna Pokrajina Vojvodina najčešće se definiše svojom multikulturalnošću, odnosno multikonfesionalnošću i multijezičnošću. U Vojvodini živi preko 25 nacionalnih ili etničkih zajednica. U službenoj upotrebi je šest jezika i njihovih pisama: srpski (ćirilčno pismo uz mogućnost upotrebe latiničnog), mađarska latinica, slovačka latinica, hrvatska latinica, rumunska latinica i rusinska ćirilica. Prema popisu iz 2002. sastav stanovništva prema maternjem jeziku je bio: srpski jezik (76,63%), mađarski jezik (13,99%), slovački jezik (2,71%), rumunski jezik (1,45%), romski jezik (1,08%), hrvatski jezik (1,04%), i drugi. Odnos stanovnika Vojvodine prema učenju stranih i drugih jezika predstavlja važno pitanje za proces obrazovanja u ovoj regiji.

Osobine ličnosti i odnos prema učenju stranog jezika

Ličnost se definiše kao skup osobnih karakteristika koje utiču na doslednost osećanja, mišljenja, i ponašanja (Pervin & John 2001). Osobine ličnosti, takođe, podrazumevaju generalizovane i personalizovane tendencije koje su konstantne i formiraju način na koji se osoba prilagođava svojoj okolini (Pervin, Cervone & John 2005). Istraživanja su pokazala da su stavovi prema učenju stranog jezika i osobine ličnosti tesno povezani (Pourfeiz 2015). Čak iako osobine ličnosti možda ne utiču direktno na ishod učenja stranog jezika, one svakako modeluju način na koji ljudi reaguju na jezičku sredinu (Dörnyei 2005). Istraživanja koja povezuju ličnost sa stavovima o učenju stranog jezika nisu brojna u našoj sredini, ali odgovore na ova pitanja smatramo važnim, naročito za multijezičku sredinu kakva je Vojvodina. Kako se strani jezik u našoj sredini uči još u osnovnoj školi, a na sam izbor stranih jezika kako u školi tako i van nje, u velikoj meri odlučuju roditelji, valjalo bi istražiti na koji način njihove osobine ličnosti utiču na stavove o učenju stranih jezika.

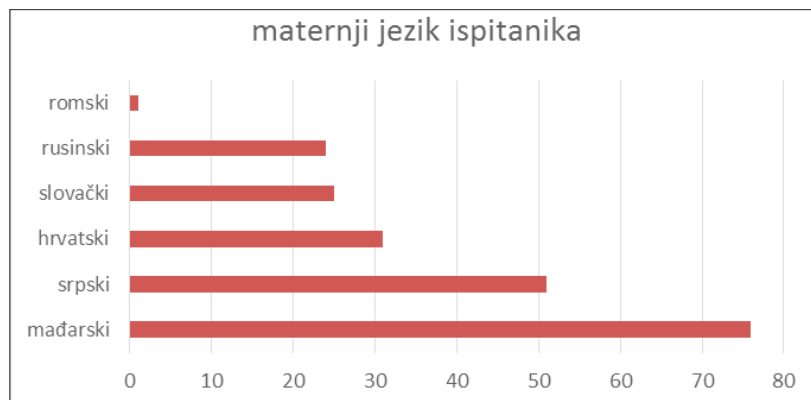
Ciljevi istraživanja su a) ispitivanje stavova roditelja učenika osnovnih škola prema učenju stranih jezika i jezika iz neposrednog okruženja b) ispitivanje važnosti određenih jezika za obrazovanje njihove dece c) povezanost ovih stavova sa osobinama ličnosti roditelja

Metod

Uzorak

U istraživanju je učestvovalo 208 roditelja (25% očevi, 75% majke), prosečne starosti 39 godina ($AS=38,96$; $SD=7,35$). Ispitanici su pripadnici srpske, mađarske, slovačke, rusinske i hrvatske nacionalne zajednice u Vojvodini. Istraživanje je sprovedeno u osnovnim školama, u mestima gde su ove nacionalne zajednice naročito zastupljene. S obzirom da je ovde predstavljen samo deo većeg istraživanja, detaljniji opis selekcije uzorka nalazi se u radu Popov i Radović (2015). Na Slici 1 je prikazana struktura uzorka

prema maternjem jeziku ispitanika.

Slika 1. Struktura uzorka u odnosu na maternji jezik

Instrumenti

- *Upitnik za procenu orijentacije prema jezicima iz neposrednog okruženja* (Popov & Radović 2015) konstruisan je za svrhe ovog istraživanja. Korišćen je za ispitivanje stavova roditelja učenika osnovnih škola prema učenju jezika iz okruženja u kojem učenici žive. Spisak jezika o kojima su se roditelji izjašnjavali sastavljen je prema registru Saveta nacionalnih manjina preuzetog sa web adrese Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine - nacionalne zajednice: <http://www.puma.vojvodina.gov.rs>. Roditelji su, sa jedne strane, na petostepenoj Likertovoj skali procenjivali koliko svaki od jezika smatraju važnim, a sa druge strane koliko svaki od tih jezika koriste. Na isti način su procenjivali i poznavanje kulture i umetnosti naroda iz bližeg okruženja (koliko to smatraju važnim, a koliko je zapravo poznaju). Upitnik sadrži i sledeće sociodemografske podatke: pol, starost, mesto stanovanja, stepen obrazovanja, maternji jezik, kao i identifikaciju sa određenom nacionalnom zajednicom.
- *Adaptirani upitnik jezičke orijentacije* (Dornyei & Clement 2001) korišćen je za ispitivanje specifičnog odnosa koji ispitanici imaju prema određenim stranim jezicima. U upitniku su ponuđeni strani jezici o kojima su se ispitanici izjašnjavali: engleski, nemački, francuski, ruski, italijanski i španski jezik. Kriterijum za izbor ovih jezika je taj što su ovo najzastupljeniji strani jezici u našoj zemlji, kada su u pitanju državne i privatne škole jezika. S obzirom na to da je taj specifičan odnos prema određenom jeziku multidimenzionalni faktor, za tumačenje rezultata korišćene su dimenzije dobijene analizom glavnih komponenti. Zbog specifične prirode upitnika nije bilo moguće koristiti originalnu faktorsku strukturu dobijenu na uzorku učenika u Mađarskoj. Instrument je preveden sa engleskog jezika za korišćenje na srpskom jeziku metodom povratnog prevoda.

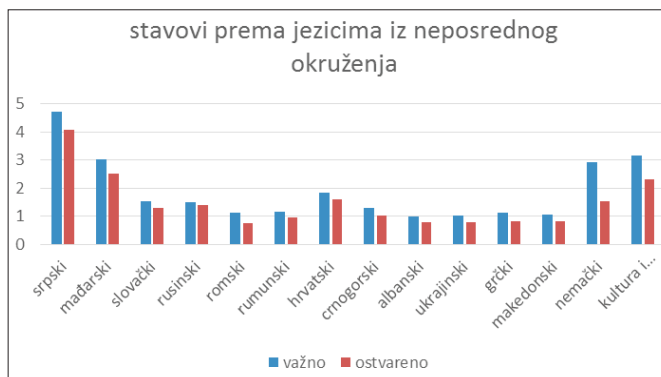
- *Upitnik za procenu bazičnih dimenzija ličnosti Velikih pet plus dva (VP + 2-70; Čolović, Smederevac & Mitrović 2014)*, korišćen je za merenje osobina ličnosti ispitanika. Konstruisan je na osnovu leksičkih opisa ličnosti u srpskom jeziku. Upitnik meri sedam dimenzija ličnosti: Neuroticizam, Ekstraverziju, Otvorenost, Savesnost, Agresivnost, Pozitivnu i Negativnu valencu. U ovom istraživanju je upotrebljena kraća verzija instrumenta od 70 tvrdnji sa Likertovom petostepenom skalom odgovora.

Postupak analize podataka

Podaci u ovom istraživanju analizirani su u statističkom paketu *SPSS 16 for Windows* i to korišćenjem sledećih statističkih procedura: deskriptivne statistike (mere centralne tendencije i raspršenja), faktorske analize (metoda glavnih komponenti) i regresione analize.

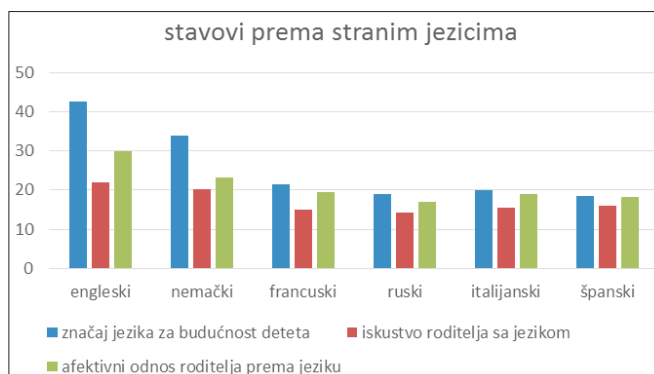
Rezultati

Na Slici 2 je prikazano izjašnjavanje ispitanika u vezi sa tim koliko smatraju važnim poznavanje svakog od zvaničnih jezika nacionalnih zajednica u Vojvodini i koliko se koriste svakim od ovih jezika. Takođe je prikazano koliko roditelji smatraju važnim, a koliko ostvarenim, poznavanje kulture i umetnosti naroda iz neposrednog okruženja. Rezultati ukazuju na to da se srpski jezik smatra najvažnijim i nakorišćenijim, dok je na drugom mestu mađarski jezik. Na trećem mestu je nemački jezik, koji sa druge strane ne prati proporcionalna ostvarenost. Međutim, treba imati u vidu da je ovo objedinjeni prikaz odgovora celokupnog uzorka, gde svi kao zvanični službeni jezik koriste srpski jezik koji je zbog toga dostigao prvo mesto. No, kada posmatramo strukturu uzorka i redosled procene važnosti i korišćenosti pojedinih jezika, možemo zaključiti da svaka ispitana nacionalna zajednica svoj maternji jezik smatra zapravo najvažnijim za poznavanje, i u visokom stepenu ga koristi. Stoga bi pravi izveštaj o rezultatu glasio da ispitanici smatraju svoj maternji jezik najvažnijim i prilično korišćenim, a na drugom mestu je srpski jezik, osim kod srpske nacionalne zajednice gde je ovaj jezik i maternji. Poznavanje kulture i umetnosti naroda iz okruženja je osrednje važan, a na niskom nivou ostvarenosti.

Slika 2. Stavovi roditelja prema jezicima iz neposrednog okruženja

Na Slici 3 su prikazani komparativni rezultati analiza različitih dimenzija stavova prema šest stranih jezika koji su najzastupljeniji u državnim i privatnim školama u našoj zemlji. Merili smo tri aspekta stavova roditelja prema stranim jezicima koje smo dobili prethodno sprovedenom analizom glavnih komponenti na *Adaptiranom upitniku jezičke orijentacije* (Dornyei & Clement 2001). Vidimo da je engleski jezik procenjen kao najznačajniji za budućnost dece. Takođe, roditelji imaju najviše iskustva sa ovim stranim jezikom, kao i pozitivniji afektivni odnos. Nemački jezik je na drugom mestu po svim procenjenim aspektima, dok su ostali jezici relativno ujednačeni.

Slika 3. Stavovi ispitanika prema izboru stranih jezika u obrazovanju

Kada je u pitanju povezanost između osobina ličnosti sa pojedinim aspektima stavova o stranim jezicima, sprovedli smo višestruku regresionu analizu. Prediktorske varijable su činile dimenzije ličnosti, a kriterijumske varijable 4 aspekta stavova o stranim jezicima koje smo dobili zbrajanjem odgovarajućih stavki na *Adaptiranom upitniku jezičke orijentacije* objedinjeno za sve procenjivane jezike. Veća dobijena vrednost govori u prilog pozitivnijeg stava prema više jezika istovremeno. Drugim rečima, što je vrednost skora veća, to znači da roditelj smatra veći broj jezika važnim za budućnost svog deteta. Radi se o sledećim aspektima stavova: procena korisnosti jezika za obrazovanje, procena korisnosti jezika u karijeri, ulaganje u učenje jezika i značaj poznavanja kulture i umetnosti naroda koji govore strane jezike od interesa za istraživanje.

Rezultati regresionih analiza su pokazali da je *Otvorenost za iskustva* značajan pozitivni prediktor procene korisnosti jezika u obrazovanju ($\beta=0,23$; $p<0,05$), procene korisnosti više stranih jezika za karijeru ($\beta=0,37$; $p<0,01$) i poznavanja kulture i umetnosti naroda koji govore procenjivane jezike ($\beta=0,55$; $p<0,01$). *Ekstraverzija* je negativan prediktor poznavanja kulture i umetnosti naroda koji govore procenjivane strane jezike ($\beta= - 0,26$; $p<0,05$). Kod ulaganja u strane jezike nema značajnih prediktora.

Diskusija i zaključci

Kada su u pitanju jezici iz neposrednog okruženja, maternji jezik se smatra najznačajnijim i najkorišćenijim, a na drugom mestu po značaju je srpski jezik koji je osrednje

korišćen. Izuzetak su ispitanici kojima je srpski maternji jezik, koji je njima najvažniji i najostvareniji. Ostali jezici se uglavnom ne smatraju značajnim, niti se koriste. Zanimljiv je nalaz o značaju nemačkog jezika kao jezika iz neposrednog okruženja, ali smatramo da je to zbog toga što je to ujedno i veliki svetski jezik koji je u našoj sredini drugi strani jezik po značaju za učenje (bar prema ostalim rezultatima ovog istraživanja). Ovakvi rezultati ukazuju na to da naši ispitanici ne preferiraju raznolikost u poznavanju više jezika iz neposrednog okruženja. Ovo potvrđuje i nalaz koji se odnosi na procenu ispitanika o važnosti i stvarnom poznavanju kulture i umetnosti naroda iz neposrednog okruženja. Iako je poznavanje kulture i umetnosti naroda koji govori neki jezik jedan od važnih aspekata stavova prema tom jeziku, naročito kada je u pitanju afektivna dimenzija tog odnosa, naši ispitanici ovo smatraju osrednje važnim, a veoma malo ostvarenim. Ovaj nalaz predstavlja identifikaciju prostora za budući rad na podizanju svesti roditelja učenika osnovnih škola o značaju i benefitima višejezičnosti na kognitivne funkcije učenika. Bez odgovornosti za očuvanje maternjeg jezika i plansko i sistematsko izučavanje drugog jezika iz neposrednog okruženja ili nekog drugog jezika, individualna višejezičnost će i dalje predstavljati samo potencijalnu mogućnost u višejezičnoj Vojvodini, ali, nažalost, ne i realnost.

Redosled stranih jezika po intenzitetu pozitivnog stava, odnosno shvatanju značaja jezika za budućnost deteta, afektivni odnos roditelja prema jeziku kao i njihovo iskustvo je zapravo očekivan. Engleski jezik je na prvom mestu po intenzitetu pozitivnog stava na svim procenjenim njegovim aspektima. Ovaj jezik je ujedno i najzastupljeniji kako u formalnom tako i u neformalnom obrazovanju i privatnom sektoru.

Kada su u pitanju karaktersitike ličnosti ispitanika, rezultati našeg istraživanja su pokazali da je *Otvorenost za iskustva* najznačajniji prediktor pozitivnih stavova o stranim jezicima. Ovo je u skladu sa rezultatima inostranih istraživanja (Conti 2015). S obzirom na to da je *Otvorenost za iskustva* osobina ličnosti koja predstavlja intelektualnu radoznalost i širinu, ljudi sa razvijenom ovom osobinom ličnosti imaju pozitivnije stavove i prema stranim jezicima. Prema našim rezultatima, ove osobe smatraju veći broj jezika važnim za obrazovanje njihove dece i najviše smatraju važnim poznavanje kulture i umetnosti naroda koji govore procenjivane strane jezike. *Ekstraverzija* je prediktor u negativnom smeru kada je u pitanju poznavanje kulture i umetnosti naroda koji govore strane jezike koji su bili predmet našeg ispitivanja. To se može shvatiti u skladu sa karakteristikama izražene *Ekstraverzije* kao osobine ličnosti u kojoj je komunikacija i neposredni kontakt važniji od teorijskih znanja. Intorverti su sa druge strane više skloni izučavanju teorije (Pourfeiz 2015). Sveprisutnost engleskog jezika u različitim aspektima savremenog društva navodi i roditelje u Vojvodini da, bez obzira na njihove osobine ličnosti, iskazuju preferencije prema, na prvom mestu, engleskom kao stranom jeziku i da najčešće ulažu u njegovo učenje, zaboravljajući činjenicu da u svom neposrednom okruženju imaju mogućnost za učenjem drugih ne tako velikih i zastupljenih jezika.

Literatura

- Aronson, E., Wilson, D.T & Akert, M. R. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate.
Brigham, J. C. (1991). *Social psychology*. New York: Harper Collins Publishers.
Conti, G. (2015). How does personality affect foreign language learning. Preuzeto 12.10.2015. sa : www.languae-gym.com

Common European Framework Of Reference For Languages: Learning, Teaching, Assessment (2001). Preuzeto sa http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf

Čolović, P., Smederevac, S. i Mitrović, D. (2014). Velikih pet plus dva: validacija skraćene verzije. *Primenjena psihologija* 7: 227–254.

Dornyei, Z. & R. Clement (2001). Motivational characteristics of learning different target languages: Results of a nationwide survey. In *Motivation and second language acquisition* (Z. Dornyei & R. Schmidt, eds.), Honolulu: University of Hawai'i, Second Language Teaching and Curriculum Center: 399-432.

Dörnyei, Z. (2005). *The psychology of the language learner: Individual differences in second language acquisition*. Mahwah, NJ: Erlbaum.

Grønhoj, A. & J. Thøgersen (2009). Like father, like son? Intergenerational transmission of values, attitudes, and behaviours in the environmental domain. *Journal of Environmental Psychology* 29: 414–421.

Ivić, I. i N. Havelka (1990). *Proces socijalizacije kod dece*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Ivić, I., Pešikan, A. i Antić, S. (2001). *Priručnik za promenu metoda aktivnog učenja/ nastave*. Beograd: Institut za psihologiju.

MacIntyre, P. D. et al. (1998). Conceptualizing willingness to communicate in a L2: A situated model of confidence and affiliation. *The Modern Language Journal* 82: 545–562.

Masgoret, A.-M. & R. C. Gardner (2003). Attitudes, motivation, and second language learning: A meta-analysis of studies conducted by Gardner and Associates. *Language Learning* 53: 167-210.

Popov, S. i Radović, D. (2015). *Unapređivanje obrazovanja na više jezika u multijezičkoj Vojvodini: Stavovi roditelja o višjezičnosti u osnovnim školama*. Novi Sad: Pedagoški zavod Vojvodine

Pervin, L. A. & O. P. John (2001). *Personality: Theory and research*. New York: John Wiley & Sons.

Pervin, L.A., Cervone, D. & John, O.P. (2005). *Personality: theory and research*. New York: John Wiley & Sons, Inc.

Pourfeiz, J. (2015). Exploring the Relationship between Global Personality Traits and Attitudes toward Foreign Language Learning. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 186: 467-473.

Roš, N. (1994). *Osnovi socijalne psihologije*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

White Paper On Education And Training (1995). Preuzeto sa http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com95_590_en.pdf

Yashima, T. (2002). Willingness to communicate in a second language: The Japanese EFL context. *The Modern Language Journal* 86: 54-66.

**Stanislava Popov
Danijela Radović**

PARENTS' ATTITUDES TOWARDS FOREIGN AND COMMUNITY LANGUAGES LEARNING IN VOJVODINA

Summary: The aim of the study was to investigate the attitudes of primary school students' parents towards foreign and community languages learning. The attitudes towards the importance of certain languages in their children's education were also investigated. In addition, the correlation between these attitudes and their personality traits were described. In this article, a part of the investigation will be presented. The participants in this study were 208 parents of Serbian, Hungarian, Slovakian, Ruthenian and Croatian nationality who lived in Vojvodina at the time the

research took place. The research was conducted in primary schools situated in small, ethnically homogenous, towns in Vojvodina. Three questionnaires were used for data gathering: the adapted Language Orientation Questionnaire (Dornyei & Clement 2001), the personality questionnaire Big Five Plus Two (Čolović, Smederevac & Mitrović 2014) and the Community Language Orientation Questionnaire (Popov & Radović 2015). The obtained results show that the English language is regarded as the most important language for the children's education. The parents expressed the most prominent affective dispositions towards English, alongside having the greatest amount of personal experience with this foreign language. The personality trait which predicts that a larger number of languages will be considered important for children's education and their careers is *Openness to experience*. The mother tongue and the Serbian language are considered to be the most important among the community languages. Nevertheless, the most frequently used language is the mother tongue. The other community languages are estimated as less important and their use is evaluated even lower.

Key words: parents' attitudes, foreign languages, community languages